

Waarom tekenbestrijding zo belangrijk is voor mens en dier

Dr. Paul Overgaauw, dierenarts-parasitoloog

De lente staat weer voor de deur en honden en katten gaan weer vaker en langer naar buiten. Zowel de eigenaar als het huisdier loopt daarbij een grotere kans om door vlooien en/of teken belaagd te worden. Naast het feit dat deze parasieten irritatie en huidklachten kunnen veroorzaken, is het grootste risico dat ze ziekteverwekkers zoals de ziekte van Lyme kunnen overbrengen. Daarom is het ongewenst dat ze zich gaan vermenigvuldigen in huis (vlooien) of in de tuin (teken). We gaan hierna dieper in op het belang en de uitvoering van de tekenbestrijding.

Wat zijn teken?

Teken zijn bruinzwarte spinachtige parasieten met 8 poten die in volgezogen toestand 1 cm groot kunnen worden. Ze zijn tegenwoordig bijna het hele jaar actief, maar vooral in het voorjaar en de herfst, en te vinden in gras en struikgewas in afwachting van een gastheer die langsloopt waar ze dan aan kunnen vastgrijpen.

Vervolgens bijten ze zich vast in de huid om gedurende een periode van ongeveer een week bloed te zuigen, terwijl ze tegelijk paren met een mannetjestek. Na het afvallen van de gastheer leggen volwassen teken eitjes waaruit via larven en nimfen volwassen teken ontstaan. De verschillende levensstadia van de teken moeten steeds bloedzuigen (bij zoogdieren en vogels) om de cyclus rond te komen.

Teken in de tuin

De meeste tekenbeten worden opgelopen in het bos, maar de tuin staat op een onverwacht hoge tweede plaats in Nederland. Teken bijten met name in bossen

(43%), tuinen (31%) en duinen (7%). Teken in weilanden en moerassen komen veel minder voor. Teken kunnen in de eigen tuin vooral gevonden worden op schaduwrijke plaatsen waar 's winters veel bladeren liggen. Ze kunnen daar terecht komen via (zwerf)katten, egels, konijnen, maar ook de eigen hond of kat. In gebieden waar de meeste beten in bossen en duinen plaatsvinden, wordt ook het vaakst beten in de tuin gemeld. Nederlanders uit een bos- of duinrijke omgeving lopen dus meer risico op een tekenbeet in hun tuin dan elders. Iedereen kan tijdens het wandelen of werken in de natuur of tuin dus gebeten worden door een teek. Teken kunnen besmet zijn met ziekteverwekkers, zoals de Lyme-bacterie. Deze lopen ze op via andere dieren (reeën, vogels, kleine knaagdieren). Omdat ze deze infectie op de mens kunnen overbrengen wordt dit een zoönose genoemd. De bacterie wordt niet door direct contact overgebracht van mens op mens of van dier op mens, maar alleen via een tekenbeet. Iedere nieuwe tekenbeet vormt daarom weer een nieuwe kans op besmetting.

Sterke toename tekenbeten en ziekte van Lyme bij de mens

Het aantal tekenbeten en infecties met de ziekte van Lyme neemt snel toe in Nederland. De afgelopen 15 jaar is het aantal patiënten met de ziekte van Lyme in Nederland verdrievoudigd. Geschat wordt dat er jaarlijks bijna anderhalf miljoen Nederlanders door teken worden gebeten. Ongeveer 20 à 30% van de teken draagt de Borrelia-bacterie bij zich. Toch treedt maar bij ongeveer 2% van de tekenbeten vroege lymeziekte op. Dit komt omdat de teek snel wordt verwijderd (binnen 24 tot 48 uur) voordat infectie kan worden overgebracht. Het vinden van zo'n teek valt echter niet altijd mee omdat deze parasieten na aanhechting nog erg klein zijn (1 tot enkele millimeters) en op donkere, lastig zichtbare plaatsen gaan zitten zoals onder de haarrens in de hals, knieholten, liezen, oksels en op de buik. Jaarlijks krijgen ongeveer 30.000 Nederlanders de ziekte van Lyme. Circa driekwart van de mensen die geïnfecteerd worden krijgt een kenmerkende rode ring of vlek bij de plek van de tekenbeet. Als een dergelijke rode plek wordt gezien is een bezoek aan de huisarts noodzakelijk. Een kleinere groep mensen, ongeveer 10 tot 25%, krijgt ernstiger vormen van de ziekte van Lyme. Dit is het geval als de eerste symptomen worden gemist en er niet tijdig wordt behandeld.

Besmetting van hond of kat met de ziekte van Lyme

Ook honden en katten kunnen besmet worden met Lyme-bacteriën, alleen zijn deze dieren er veel minder vaak ziek van dan de mens. Vooral bij de jonge hond kan in een klein percentage van de infecties (minder dan 5%) koorts en wisselende kreupelheid met verdikte gewrichten worden gezien. Bij sommige rassen, zoals Berner Sennens, Labrador en Golden Retrievers wordt soms een nieraandoening gevonden. Bij de kat worden wel antistoffen gevonden tegen de ziekte van Lyme, maar ze vertonen geen ziekteverschijnselen. De typische rode huidverandering rond de tekenbeetplek, zoals bij de mens, wordt bij huisdieren niet of zelden gezien. Met bloedonderzoek kan de dierenarts een infectie aantonen, maar meestal wordt een antibioticumkuur voorgeschreven die bij dieren voldoende is om de ziekte effectief te bestrijden. Chronische ziekte van Lyme bij hond en kat is onbekend. Naast de ziekte van Lyme kunnen honden teken en (ernstige) teken-overdraagbare infecties meebrengen uit andere landen door reizen (vakantie). Een voorbeeld daarvan is de Babesia bloedparasiet.

Advies bij tekenbeten

Door een tijdige verwijdering van aangehechte teken kan het risico op Lyme-ziekte bij de mens dus sterk worden verminderd. Doe dit daarom direct als een teek op de huid wordt gevonden. Inspecteer jezelf en vooral kinderen hierop als men in het bos, laag struikgewas of de duinen heeft gelopen of in de tuin heeft gewerkt of gespeeld. Er zijn speciale tekentangetjes bij de dierenarts verkrijgbaar waarmee een teek voorzichtig achter de kop kan worden gepakt en rechtstandig kan worden losgetrokken. Het is beter om te voorkomen dat de kop achterblijft, dat kan namelijk een ontstekingsreactie van de huid veroorzaken. Ontsmet daarna het wondje. Noteer de datum voor het geval er na verloop van één tot enkele weken toch een rode plek op de bijtplek ontstaat. De ziekte van Lyme is bij tijdig ingrijpen goed met antibiotica te behandelen. Bij hond en kat worden teken op dezelfde wijze verwijderd. Dagelijkse inspectie van de huid wordt geadviseerd als men in een gebied woont of komt waar teken voorkomen. Voorkomen is echter belangrijker en makkelijker.

Voorkomen van tekenbeten

De beste manier om een tekenbesmetting te voorkomen is om niet gebeten te worden. Blijf zoveel mogelijk op de paden lopen en vermijd gras en struikgewas in gebieden waar teken voorkomen. Andere adviezen zijn het dragen van dichte schoenen of laarzen, shirts met lange mouwen, een pet, een lange broek (eventueel instoppen in de sokken).

Honden en katten kunnen goed preventief behandeld worden met verschillende anti-tekenproducten in de vorm van tabletten, sprays, spot-ons, banden en shampoos. Dit is ook belangrijk als het huisdier in de tuin komt. Daar wil men toch geen nieuwe teken krijgen (een teek kan wel 3000 eitjes produceren)? Wees er op bedacht dat teken in veel gevallen pas doodgaan van een behandeling nadat ze in de huid hebben vastgebeten. Als de teek nog maar kort op het huisdier is, kan het zelfs nog leven als u het aantreft. Het duurt namelijk even voordat de teek doodgaat van het middel. Het kan dan ten onrechte de indruk geven dat de gebruikte middelen niet of onvoldoende werkzaam zijn. Ook als het huisdier met anti-tekenmiddelen wordt behandeld, blijft het verstandig het dier dagelijks te onderzoeken op teken.

Voor verdere informatie kan de onafhankelijke website van Europese veterinaire parasitologen worden geraadpleegd (www.esccap.eu).